

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
в.о. завідувача кафедри
Уханова І.О.

“ ___ ” _____ 2023р.

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини

за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини»

**НА ТЕМУ: «УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ ЯК
ЧИННИК ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ»**

Виконавець:

студент ФМЕ, гр. 64

Куліков Роман Петрович _____

/ підпис /

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Заєць Микола Артемович _____

/ підпис /

ОДЕСА – 2023

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. З моменту здобуття незалежності Україна зіткнулася зі значними викликами, які стали ключовими у визначенні майбутнього країни. Одним із таких викликів стало повномасштабне військове вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року. Ця агресія завдала великої шкоди економічній системі країни, призвела до значних збитків та нових серйозних викликів. За оцінками Світового банку, економічне відновлення країни коштуватиме приблизно 411 мільярдів доларів, але ця цифра не остаточна, оскільки країна-агресор продовжує щоденно завдавати шкоди Україні.

Очікується, що одним із рушійних сил економічного відновлення та розвитку України стануть прямі іноземні інвестиції, тому одним із головних завдань визначено їх залучення. Тому Україні терміново необхідно покращити інвестиційний клімат і залучити зовнішні ресурси для відновлення економіки та інфраструктури, а також для створення нових робочих місць. Однак іноземні інвестиції мають глибший вплив, ніж просто фінансові внески. Вони надають доступ до передових іноземних технологій, дозволяють використовувати міжнародний досвід управління та організації бізнесу, сприяють розширенню експортних можливостей підприємств, підвищуючи конкурентоспроможність України на міжнародній арені. Одним із стимулів, який може сприяти залученню іноземних інвестицій в Україну, є створення ефективної та ефективно системи гарантій прав та інтересів інвесторів. Забезпечення стабільності та захист прав іноземних інвесторів можна вважати ключовою умовою залучення їхнього капіталу.

Розвиток регіонів, їх особливості та можливість збалансованого зростання економіки регіонів актуальні для всіх країн. Уміння рівномірно і стабільно розвивати регіон і використовувати наявні ресурси є основою будь-якої стратегії управління. Інвестиційний потенціал Одеської області пов'язаний з такими видами бізнесу: логістика і транспорт, аграрний сектор, туризм, громадське харчування, готелі. Область також перспективна для розміщення складальних виробництв, у тому числі для експорту готової продукції до країн ЄС. Між тим повномасштабне вторгнення значно сказалося на інвестиційній привабливості регіону та його можливостях бути залученим до міжнародної інвестиційної діяльності. Саме тому питання удосконалення міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону є актуальною темою для дослідження.

Дослідження сутності інвестицій та визначення їх впливу на економічний розвиток країн та регіонів започатковано ще в середині ХХ ст., коли економісти визначили, що темпи економічного зростання безпосередньо залежать від накопичення капіталу. Економісти й далі досліджували дане питання, визначаючи, наскільки є вигідними прямі іноземні інвестиції для країн, що розвиваються, та які фактори визначають перерозподіл міжнародного інвестиційного капіталу між країнами. Актуальні праці щодо проблеми залучення іноземних інвестицій досліджуються такими науковцями як В. Худавердієва, В. Федоренко, О. Сухий, А. Мерзляк та ін.

Метою роботи є аналіз міжнародної інвестиційної діяльності одеського регіону для визначення можливостей повоєнного відновлення економічного розвитку.

Поставлена мета обумовила **завдання кваліфікаційної роботи:**

- дослідити сутність, чинники та принципи здійснення міжнародної інвестиційної діяльності;
- узагальнити підходи до нормативного регулювання міжнародної інвестиційної діяльності;
- узагальнити методи та показники оцінки впливу міжнародної інвестиційної діяльності на економічний розвиток регіону;
- надати організаційно-економічну характеристику Одеського регіону в якості суб'єкту міжнародної інвестиційної діяльності;
- здійснити аналіз стану та динаміки показників міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону;

- провести оцінку чинників впливу на міжнародну інвестиційну діяльність Одеського регіону;
- сформулювати пропозиції щодо удосконалення міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону, як чиннику повоєнного відновлення економічного розвитку.

Об'єктом дослідження виступає міжнародна інвестиційна діяльність Одеського регіону.

Предмет дослідження - науково-теоретичні положення та практичні рішення удосконалення міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону.

У роботі застосовано такі **методи дослідження** як аналітичний підхід, узагальнення та синтез інформації, які використано для дослідження теоретичних засад міжнародної інвестиційної діяльності, визначення факторів її; графічний метод, табличний метод та статистичні методи для аналізу даних показників міжнародної інвестиційної діяльності регіону, їх географічної та галузевої структури, узагальнення чинників впливу на міжнародну інвестиційну діяльність Одеського регіону.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи магістра склали монографічна та наукова література, статистична інформація Національного банку України, офіційні звіти та матеріали Одеської обласної державної адміністрації.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (67 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 102 сторінки. Основний зміст викладено на 95 сторінках. Робота містить 21 таблицю, 28 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження. Результати виконання кваліфікаційної роботи магістра викладено у тезах наукової конференції:

Ukhanova I., Kulikov R. ANALYSIS OF THE INTERNATIONAL INVESTMENT ACTIVITY OF THE ODESSA REGION // Innovative development of science, technology and education. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2023. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovative-development-of-science-technology-and-education-16-18-11-2023-vanuver-kanada-arhiv/>.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ ЯК ЧИННИКУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ»** проводиться дослідження теоретичних основ міжнародної інвестиційної діяльності, визначаються її суб'єкти, нормативні основи регулювання, переваги та недоліки залучення іноземного капіталу у вигляді прямого інвестування для країн що розвиваються, надається узагальнення підходів до визначення показників міжнародної інвестиційної діяльності та інвестиційної привабливості.

У другому розділі **«АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ»** надано організаційно-економічну характеристику Одеського регіону в якості суб'єкту міжнародної інвестиційної діяльності, визначено динаміку соціально-економічних показників розвитку та зовнішньоекономічної діяльності регіону; Проведено аналіз стану та динаміки показників міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону, за допомогою табличних методів проведена оцінка чинників впливу на міжнародну інвестиційну діяльність Одеського регіону.

У третьому розділі **«ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ, ЯК ЧИННИКУ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ»** розглянуто формування основних інвестиційних цілей для Одеського регіону в контексті повоєнного відновлення економіки, узагальнено та запропоновано організаційні заходи з

залучення іноземних інвесторів до економіки Одеського регіону, розроблено та описано підхід з кластеризації та виокремлення перспективних зон для підвищення ефективності міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону.

ВИСНОВКИ

Таким чином, після проведеного у кваліфікаційні роботи магістра дослідження міжнародної інвестиційної діяльності Одеського регіону та визначення його перспектив можна зробити такі висновки.

Міжнародна інвестиційна діяльність визначається як сукупність дій суб'єктів (інвесторів та учасників) щодо здійснення інвестицій за кордон та іноземних інвестицій з метою отримання прибутку. Умови для іноземних інвесторів створюються за допомогою економічних і соціальних заходів, правових норм, які є складовою частиною інвестиційного права приймаючої держави; міжнародні договори; інвестиційні договори між іноземним інвестором і державою перебування; страхові полюси для страхування інвестицій у національні та міжнародні страхові організації.

Міжнародна інвестиційна діяльність відіграє провідну роль у системі міжнародних відносин і має великий вплив на економіку країни, тому така діяльність потребує регулювання на внутрішньому та міжнародному рівнях. Необхідне регулювання міжнародної інвестиційної діяльності може здійснюватися за допомогою економічних, адміністративних і правових методів, а також інструментів мотивації та стримування. Правові методи реалізуються через систему нормативних актів. Водночас адміністративними методами контролюються питання власності. У свою чергу економічні методи реалізуються через систему інвестицій, кредитів, дотацій тощо. Основою інвестиційних договорів є стандарт найбільшого сприяння (RNS). Його суть полягає в тому, що приймаюча країна створює для інвесторів однієї країни такі ж сприятливі умови, як і для інвесторів будь-якої іншої країни.

Необхідно підкреслити, що хоча ПІІ можуть принести багато переваг країні, але країни, які приймають іноземні інвестиції, повинні враховувати потенційний негативний вплив, намагатися правильно орієнтувати ці інвестиції та отримати від них усі вигоди. Потрібно об'єднати структуру інвестиційної політики із спільною розробкою стратегії або політики промислового розвитку, яка буде працювати в контексті національної економіки та забезпечувати узгодженість з іншими галузями політики, включаючи розвиток приватного сектору чи підприємств, а також політики на підтримку технологічного прогресу, міжнародної торгівлі, щоб підвищити ефективність участі у міжнародній інвестиційній діяльності.

За уточненими даними на 31.12.2021 обсяг прямих іноземних інвестицій, унесених в економіку Одеської області з початку інвестування, склав 1573,0 млн дол США, з них інструменти участі у капіталі – 1201,2 млн дол США, боргові інструменти – 371,8 млн дол США. Порівняно з даними на 31.12.2020 загальний обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився на 13,4%, водночас обсяг акціонерного капіталу збільшився на 7,6% (84,5 млн дол США). Тобто падіння загального обсягу прямих іноземних інвестицій відбулося виключно через суттєве скорочення боргових інструментів – на 53,2% (327,4 млн дол США). У структурі прямих іноземних інвестицій частка акціонерного капіталу нерезидентів з країн ЄС становила 59,4 % (713,3 млн дол США). До основних країн-інвесторів, на які прийшлося 80,8% загального обсягу прямих інвестицій належать: Кіпр – 311,8 млн дол США (26,0% у загальному обсязі), Нідерланди –15,5%, Сінгапур–12,5%), Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії –7,8 %, Люксембург –6,6%, Монако – 5,4%, Німеччина –5,1%. Оскільки Кіпр є офшорною зоною, багато українських підприємців (більше 40% за даними перевірки) легально реєструють там свій бізнес, платять менше податків, але ведуть бізнес в Україні.

Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій прийшлися на: транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність (554,3 млн дол США - 46,1 % у загальному обсязі); промисловість (359,5 млн дол США - 29,9 %); операції з нерухомим майном (79,6 млн дол США - 6,6%); оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (60,4 млн дол США - 5,0 %); фінансову та страхову діяльність (47,5 млн дол США - 3,9 %). Одеса, безумовно, є лідером з міст та районів області по залученню ПІІ. Надалі йдуть припортові міста та райони, наприклад такі як Лиманський та Овідіопольський, які характеризуються потужною промисловістю, серед представників якої компанії ТОВ «Трансінвестсервіс», ТОВ «PICOIL» та інші.

За результатами SWOT аналізу можна сказати наступне: переваги включають розвиток портів і залізниць. Область межує з Європейським Союзом і сусідньою Туреччиною, що відкриває можливості для розвитку торгівлі та залучення іноземних інвестицій, а також має якісну та дешеву робочу силу. Все це знижує собівартість продукції. Можливості в цій сфері включають транспорт і розвиток інфраструктури. Слабкі сторони включають низький рівень технологічного розвитку та обмежений доступ до сучасних технологій. Ризики включають конкуренцію з іноземними компаніями; залежність від міжнародних цін, залежність від імпорту енергоносіїв, продовження війни, труднощі з адаптацією до технологічних норм ЄС і зростання безробіття в деяких секторах. Аналіз PEST в Одеському регіоні показує, що існує багато факторів, які впливають на інвестиційну привабливість та міжнародну інвестиційну діяльність регіону. У політичному плані війна та подальші конфлікти завдадуть збитків інвесторам, але подальша співпраця з ЄС буде корисною для активізації розвитку регіону. Відсутність прозорого менеджменту створює проблеми для інвесторів.

Іноземні інвестиції відіграють важливу роль у процесі забезпечення зростання фінансово-економічних показників, залучення новітніх технологій та сприяння структурним змінам в економіці. В умовах широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України та запровадження воєнного стану залучення іноземних інвестицій є одним із ключових заходів підтримки економіки. Одним із напрямів просування у залученні прямих іноземних інвестицій є сприяння співпраці інвестиційних програм Twinning. Одеська область має великі можливості: досить багаті природні ресурси, сприятливі кліматичні умови, широкі можливості для розвитку морських і річкових круїзів, кваліфікована робоча сила – усе це створює сприятливі умови для залучення інвестицій, зокрема іноземних. Активні дії щодо залучення місцевих та іноземних інвестицій, а також політика максимальної прозорості щодо бізнесу з боку місцевої влади позитивно впливали на інвестиційний клімат регіону, економічний, кадровий та соціальний потенціал регіону.

Просування одеської громади на міжнародному рівні є важливою частиною стратегії розвитку громади, оскільки сприяє залученню іноземних інвестицій, відкриттю нових ринків, підвищенню конкурентоспроможності місцевих компаній, збільшенню міжнародної співпраці. Для досягнення мети успішного розвитку Одеси необхідно створювати і розвивати гарний імідж. Демонструвати свою унікальність, переваги та можливості різним потенційним партнерам, постачальникам та клієнтам. У цьому контексті активний розвиток громади може бути досягнутий різними заходами та методами, серед яких часть у міжнародних виставках та форумах, розвиток експорту продукції та послуг, міжнародне співробітництво та партнерство, розвиток туристичної галузі, промоція регіональних брендів та інновацій.

Одним із способів диференціації регіонів є поділ їх на економічні сектори за типом економічного сектора. Цей метод можна використовувати для аналізу регіонів та визначення їх економічного потенціалу. Такий спосіб поділу регіону на регіони може сприяти залученню інвестицій, адже інвестори чітко бачать розвиток та ринкові можливості кожного регіону. Це стимулює інвестиційну діяльність і залучає більше ресурсів для розвитку регіону. Крім того, поділ на економічні сектори допомагає забезпечити збалансований розвиток регіону, оскільки дозволяє розподіляти ресурси та інтелект між

різними секторами економіки. Для класифікації населених пунктів Одеської області за цими факторами використаємо ієрархічну кластеризацію. Для цього були розраховані показники матриці близькості для міст обласного значення та районів Одеської області. Результати дослідження свідчать про нерівномірність розвитку районів і міст Одеської області. Формування мотиваційних механізмів економічних відносин між регіональними органами влади та територіальними громадами має сприяти формуванню потенціалу окремих регіональних складових. Баланс міжгалузевих зв'язків між депресивними та прогресивними регіонами зменшить вплив зовнішніх та внутрішніх ризиків. Розробка програм сталого розвитку районів Одеської області повинна враховувати особливості кластеризації та спрямовувати ресурси на підтримку та подальше зростання економіки депресивних територій. Аналіз кластерної відстані дав підстави для виділення чотирьох кластерів районів Одеської області: перший кластер – 17 районів (є невелика кількість прибуткових підприємств); другий кластер – Лиманський район (переважна більшість підприємств є збитковими, але є значний кадровий потенціал); третій кластер – Овідіопольський район (всі підприємства збиткові, але велика кількість підприємств і жителів); четвертий кластер - 7 районів (всі підприємства збиткові, низька підприємницька активність). Кластеризація міст і районів Одеської області за допомогою програми SPSS дозволила зробити висновок, що перший і другий кластери є найбільш перспективними з точки зору подальшого економічного розвитку та інвестиційно привабливими серед міст і районів.

АНОТАЦІЯ

Кулік Р.П., УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ ЯК ЧИННИК ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023 р.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є міжнародна інвестиційна діяльність Одеського регіону.

У роботі досліджено теоретичні підходи до визначення міжнародної інвестиційної діяльності, узагальнено основні чинники, які впливають на міжнародну інвестиційну діяльність на сучасному етапі розвитку світової економіки, визначено, яким чином підходити до оцінки успішності міжнародної інвестиційної діяльності.

Надано хаарактеристику Одеського регіону як суб'єкту міжнародної інвестиційної діяльності, визначено сильні та слабкі сторони регіону для залучення іноземних інвестицій, проаналізовано інвестиційні потоки іноземного капіталу в економіку та з економіки регіону, їх географічну структуру та галузеву спрямованість.

Запропоновано організаційні підходи до вироблення політики регіону до залучення іноземних інвестицій, узагальнено програмні підходи вироблення інвестиційної стратегії на регіональному рівні, запропоновано кластерний підхід для більш раціонального залучення інвестиційного капіталу на міжнародному інвестиційному ринку.

Ключові слова: міжнародна інвестиційна діяльність, регіон, прямі іноземні інвестиції, структура інвестицій, чинники міжнародної інвестиційної діяльності.

ANNOTATION

Kulikov R.P., IMPROVEMENT OF INTERNATIONAL INVESTMENT ACTIVITY OF THE ODESSA REGION AS A FACTOR OF POST-WAR RECOVERY OF ECONOMIC DEVELOPMENT.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economic Relations". – Odesa National University of Economics. – Odesa, 2023

The master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the international investment activity of the Odesa region.

The paper examines theoretical approaches to the definition of international investment activity, summarizes the main factors affecting international investment activity at the current stage of development of the world economy, and determines how to approach the assessment of the success of international investment activity.

The characteristics of the Odesa region as a subject of international investment activity are provided, the strengths and weaknesses of the region for attracting foreign investments are determined, the investment flows of foreign capital into and from the economy of the region, their geographical structure and sectoral focus are analyzed.

Organizational approaches to the development of the region's policy for attracting foreign investment are proposed, programmatic approaches to the development of an investment strategy at the regional level are summarized, and a cluster approach is proposed for a more rational attraction of investment capital on the international investment market.

Key words: international investment activity, region, direct foreign investment, investment structure, factors of international investment activity..